

### *De theologenlijsten van 1821-1861*

Dat Caljé voor een omvangrijk onderzoek als het zijne bij voorkeur met gedrukt materiaal heeft gewerkt, valt te begrijpen. Archiefwerk is tijdrovend. Toch worden juist daarbij perspectieven ontsloten die de onderzoeker anders zouden ontgaan. Ik noem twee voorbeelden. Raadpleging van het archief van de theologische faculteit had Caljé ervoor kunnen behoeden om al te makkelijk het proponentsexamen tot *terminus ad quem* te verklaren voor de berekening van de studieduur van theologanten. De keuze voor genoemd examen heeft, zoals straks blijken zal, tot gevolg dat het zicht op het werkelijke verloop van de theologische studie en de keuzen die studenten daarbij maakten verduisterd wordt. Caljé negeert in feite een uitgangspunt dat voor hem belangrijk is: de eigen beleving van de student.<sup>9</sup>

Het tweede voorbeeld betreft een seriële handschriftelijke bron die *wel* door Caljé is geraadpleegd, maar waarbij het verband met een verwante bron door hem is genegeerd. De door de auteur aangetroffen seriële bron bestaat uit een aantal lijsten van 'nieuwe theologiestudenten' (door mij verder aangeduid als: theologenlijsten) uit de jaren 1821-1861, waarin onder meer ook het beroep van hun vaders is opgenomen. De vondst van genoemde bron verklaart zijn voorkeur voor theologiestudenten als controlegroep. Jensma stelde al eerder de theologen ten voorbeeld, omdat veel data van deze groep relatief gemakkelijk te achterhalen zijn.<sup>10</sup> Caljé had daar nu nog meer reden toe. De gevonden lijsten waren voor hem *ein gefundenes Fressen*, omdat hij daarmee niet alleen zijn cohortanalyse kon toetsen, maar tevens 'het cliché dat de lagere klassen zich juist via de theologiestudie trachtten te verheffen' (276).

Volgens Caljé zouden de gevonden lijsten ooit zijn aangelegd door de theologische faculteit en bleven ze 'toevallig bewaard' (44). Ze zouden gediend hebben als controlemiddel op het sociale niveau van de theologantenpopulatie. Het is echter zeer de vraag of de auteur dit terecht stelt. Gezien zijn omschrijving gaat het om materiaal dat behoort tot de Groninger recensielijsten.<sup>11</sup> Onder laatstgenoemde stukken treft men in het universiteitsarchief twee series lijsten aan: recensielijsten waarin de jaarlijkse (her)inschrijving per faculteit werd vastgelegd *en* theologenlijsten. Omdat Caljé de recensielijsten zelf kennelijk niet heeft onderzocht, is het hem echter ontgaan dat: a. deze lijsten en de theologenlijsten één geheel vormen,<sup>12</sup> b. de theologenlijsten (zeker vanaf de jaren dertig) tijdens de recensie werden opgemaakt,<sup>13</sup> en c. dit niet door de theologisch faculteit gebeurde, maar ten overstaan van/door de rector.<sup>14</sup> Opvallend is verder dat a. de theologenlijsten aanvankelijk een iets andere vorm hadden – zo werden in bepaalde jaren niet alleen de eerstejaars theologische propedeuten, maar ook de

<sup>9</sup> Zie zijn beroep op 'omdat het [proponents] ... als de afronding van een levensfase gezien werd' en op het 'jaar-besef'; *Gron. universiteit*, 35, 37.

<sup>10</sup> Jensma, *Veranderingen H.O.*, m.n. 165-184.

<sup>11</sup> Caljé vermeldt als vindplaats: 'Tussen het originele archiefmateriaal van het *Album Studiosorum* ... lijsten ... die de Faculteit der Godgeleerdheid in 1821 was gaan aanleggen ... niet opgenomen in de inventaris van het archief. ... gebruikt als omslag voor de lijsten van het *Album* zelf'; *Gron. universiteit*, 277. Een dergelijke omschrijving helpt weinig verder. Ik dank mw drs J. Van Keulen, hoofd publieksactiviteiten bij het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven (GrA), voor haar hulp in dezen. In het Archief van de Senaat en de faculteiten van de Groningse universiteit (1611-1930; Arch. Senaat) zijn de recensielijsten (1816-1861) en de theologenlijsten opgenomen als nrs 462-463, de originele alba studiosorum als nrs 447-448; GrA.

<sup>12</sup> De oudste recensielijsten (jaren 1816/17 – 1836/37) zijn zelfs met een aantal theologenlijsten (beginnend in 1825) in één contemporaine band bijeengebonden. Omdat de lijsten volgens Caljé in 1821 beginnen (zie n. 11), bestaat de mogelijkheid dat hij elders (maar waar?) nog los materiaal heeft aangetroffen.